

Elaborarea terminologiei specializate franceze în domeniul informaticii

Autor: N. Stricova

În prezentul articol se face o analiză a eforturilor de ieșire de sub influența semnificantului englez a terminologiei franceze din domeniul informaticii, și construirea propriei terminologii cu ajutorul unor resurse și mecanisme specifice.

*Informatica are în prezent aplicații în toate domeniile vieții, prezența sa fiind amplificată de impactul Internetului care a revoluționat comunicarea în întreprinderi, în media dar și în viața privată a fiecărui individ. Prelucrarea informației se aplică, în prezent, tuturor domeniilor de activitate. Există, de exemplu, informatica medicală, bancară, economică, bioinformatica. Informatica a devenit indispensabilă în domeniul electrotehnicii, astronomiei, fizicii nucleare, științelor spațiului. Există astfel, în funcție de domeniul de experiență, diferite tipuri de informatică : *informatica de gestiune, informatica științifică, informatica în timp real, informatica pedagogică, informatica de comunicare.**

Inovațiile franceze din domeniul informaticii sunt însemnate cantitativ și de mare importanță pentru domeniul analizat, ținând cont de faptul că inovația reprezintă o tradiție în Franța iar cercetătorii și inginerii din domeniu au o reputație mondială.

Terminologia franceză a informaticii este marcată de nenumărate ezitări și întâzieri, explicate prin faptul că informatica înregistrează progrese uimitoare în Statele Unite ale Americii. Trebuie însă de avut în vedere și faptul că o limbă este vie, ea trebuie să fie imaginea societății și a tehnologizării ei. Menționăm astfel eforturile francezilor în construirea propriei terminologii în domeniul informaticii. Există astfel mai multe procedee care duc la crearea unei terminologii: limba specializată poate apela la

oportunitățile oferite de codul terminologic al aceluiași domeniu într-o altă limbă sau la interacțiunile terminologice existente între domenii conexe; există, de asemenea, posibilitatea ca o limbă specializată să profite de propriul cod lingvistic și să terminologizeze cuvinte; în sfârșit, putem vorbi despre construirea de unități terminologice prin aplicarea regulilor interne de formare lexicală.

Modelele de împrumut analizate sunt următoarele:

- împrumutul direct - conservă forma de origine (CD, CD-ROM, Bluetooth, etc.). Franceza informaticii a integrat foarte bine câteva împrumuturi directe : Internet, Bluetooth. Unele împrumuturi, cum este cazul unității bit, au fost atât de bine integrate în limba franceză, încât este uneori dificil să se stabilească originea lor.
- împrumutul indirect – adoptă forma limbii care împrumută, în cazul nostru limba franceză. Această clasă de împrumuturi se împarte, la rândul ei, în împrumuturi semantice și în calcuri.

Împrumuturile semantice ocupă în limba franceză a informaticii, din punct de vedere cantitativ, o poziție prioritară. Împrumutul semantic este definit ca un cuvânt deja existent în limba care împrumută, dar care, prin intermediul fenomenului de *terminologizare*, se îmbogățește cu un sens nou, atribuit influenței termenului din limba sursă. Prin analiza detaliată realizată de Humbley [1, p. 321-325], se stabilește următoarea tipologie de împrumuturi semantice :

- *împrumuturi* obținute prin traduceri transparente sau « *împrumuturi semantice prin analogie* » (termenul în limba franceză este identic sau foarte apropiat de cel existent în limba engleză, din punct de vedere al formei). Transferul semantic este declanșat de analogia făcută între forma termenului din limba de împrumut și cea a termenului din limba care împrumută ;

- *împrumuturi* obținute prin traduceri opace, denumite și *împrumuturi opace* (appel - call, arbre - tree, verrou - lock, porte - gate);

- *împrumuturi* situate între traducerea transparentă și cea opacă : este vorba despre formele derivate al căror radical este transparent, dar sufixul este de natură divergentă (analogique - analogue, branchement - branch, adressage - addressing, formatage – formatting, assemblage – assembly). Calcul este definit ca fiind o “traducere literală”, el nu impune ca termenul obținut să semene din punct de vedere al formei cu originalul străin. Termenul obținut prin fenomenul de calcul adoptă însă același mod de desemnare ca și originalul străin : « Ce n’est pas le signifiant qui est emprunté, ni le signifié, mais la structure de ce dernier », Mérillou [2, pp. 401-402]. Scopul calculului este să redea, cât mai precis cu putință, modelul formei, dar și al conținutului conceptului. Calcurile de formă (client-serveur - client-server) nu sunt numeroase în limba franceză a domeniului informaticii. Sintagmele care au, în general, structura impusă de limba franceză și care nu urmăresc ordinea dictată de limba engleză (determinantul precede determinatul) sunt majoritare. Humbley [3,pp.63] le numește “traduceri dinamice”: administrateur de base de données se înscrie în ordinea obișnuită a limbii franceze, față de data base manager.

Deși principalul scop al calcurilor este de a menține caracterul internațional al termenilor pentru a facilita comunicarea între specialiștii din diferite țări, în cazul domeniului de experiență delimitat, putem vorbi de un fenomen pasager, de o soluție intermediară între împrumutul direct din limba engleză și inovația terminologică (de exemplu : floppy disk și hard disk ale căror calcuri în limba franceză au fost integrate rapid : disque souple et disque dur. Termenul disquette care înlocuiește disque souple a fost creat pentru a îndepărta forma franceză de originalul englez). Cum împrumuturile și calcurile pot fi pasagere în limba franceză din domeniul informatic, neologismele sunt rapid implementate și adaptate, atunci când ele propun o bună soluție de denumire (informatique, ordinateur, logiciel, progiciel, télématique).

Impactul limbii engleze asupra limbii franceze specializate din domeniul informaticii este însă considerabil, în ciuda eforturilor întreprinse de Comisia Ministerială de Terminologie Informatică de a elimina anglicismele și de a impune inovațiile terminologice franceze. Specialiștii din domeniul informaticii practică, în mod voluntar (din snobism sau pur și simplu din obișnuință), un jargon anglofon (doi termeni de origine engleză hardware și software pot fi înlocuite cu formele corespunzătoare în limba franceză materiel și logiciel) [4].

Cât privește evoluția terminologiei informatice, putem analiza fenomenul legat de evoluția formei termenilor : reducerea, fenomenul prin care forma se schimbă, iar sensul corespunzător rămâne constant de-a lungul procesului. Din analiza procedeelelor de reducere (siglele, cuvintele-valiză și abrevierile) reiese că este vorba despre un fenomen foarte productiv în franceza informaticii. Siglele reprezintă unități formate din combinarea literelor inițiale ale diferitelor cuvinte care formează o expresie terminologică. Ele sunt asociate, în general, substantivelor proprii care desemnează organisme, documente sau proceduri și, în majoritatea cazurilor, sunt lexicalizate. Cuvintele-valiză se formează prin combinarea segmentelor (în general două) unei sintagme, forma lor fiind diferită, în funcție de segmentele pe care le integrează (architel – architecture de télécommunications, progiciel – produit logiciel). Abrevierile, unități folosite ca măsură de economie lingvistică, sunt formate din prima parte a unui termen mai lung sau din primul termen al unei sintagme: car de la caractères, con de la console, micro de la micro-ordinateur, macro de la macro-instruction. Fenomenul de reducere ar putea fi studiat dintr-o perspectivă dinamică, prin analiza generațiilor de termeni, a prescurtărilor succesive ale semnificațiilor, a modelelor diacronice de formare a termenilor (sintagma langage d'interprétation de microprogrammes a fost prescurtată prin procese succesive în interpréteur microprogrammé, după aceea în micro-interpréteur, pentru ca în final să se ajungă la forma micro-interprète, structură

care a constituit un model de formare, generând alte forme, ca de exemplu: micro-Prolog, unitate abreviată de la micro-interprète Prolog) [4].

În concluzie putem menționa că o astfel de analiză dinamică, realizată printr-un demers diacronic, deschide nenumărate perspective, deși se ridică o serie de întrebări, cum ar fi cea legată de constanța *semnificatului* diferitelor structuri reduse succesiv. Așadar, deși contribuțiile europenilor în domeniul informaticii sunt importante, progresele esențiale au fost realizate în Statele Unite. Așa se explică faptul că în Franța nu există încă o gândire informatică franceză de sine stătătoare, sistemul referențial făcând trimitere la practici anglo-americane. În prezent, gândirea informatică franceză se exprimă ca o dorință obsesivă de a integra limba franceză în lumea informaticii.

Bibliografie:

1. Humberly, J. « *L'emprunt sémantique dans la terminologie de l'informatique* ». *Meta*, vol. 32, no. 3, pp. 321-325, 1987.
2. Mérillou, C. « *Innovation lexicale et interférences de langue : Le cas du français québécois* ». in Sablayrolles. J.-Fr., *L'Innovation lexicale*. Paris: Honoré Champion, pp. 389-408, 2003.
3. Humberly, J. « *Vers une typologie de l'emprunt linguistique* », *Cahiers de lexicologie*, vol. 25, Paris, Didier-Larousse, pp. 46-70, 1974.
4. Pavel S., Nolet, D. *Handbook of Terminology / Précis de terminologie*, Ottawa, Terminology and Standardization, Translation Bureau, 2001.
5. Timotin A., Tănăsescu, F., Onica, P. *Contribuții românești la dezvoltarea terminologiei electrotehnice*, București, Editura AGIR, 2006.